

24 (49 кр.)

п. 21

Б-ка
Карпово

Василь Павловский

с 4162652

ПЕРЕВ
ПЕЧАТЛЕНО
2007

БИБЛИОТЕКА

Василь Пачовський

СФІНКС ЕВРОПИ

Драма в 3 діях.

ЛЬВІВ 1914.

З друкарні „Діла“ Львів, Ринок ч. 10.

ВЛАСНИМ НАКЛАДОМ.

СФІНКС ЕВРОПИ.

МУЗИКА СТ. ЛЮДКЕВИЧА.

Дієві особи :

Князь Олександр Кочубей, генерал-губернатор
Княгиня Ганна з гр. Галаганів Кочубеєва (в чорному)
Катруся Кочубеївна, їх донька (в білому)
Святополк, їх син, штабовий офіцер
Василь Кочубей, прабатько роду (в синьо-білому)
Іван Мазепа, (в пурпурному)
Марко Продан, вічний мужик
Священник з України
Конашевич, посол з Галичини і Волині
Іван Дорошенко, провідник мужиків (в мужицькому)
Граф Галаган, офіцер, полковник Чернігівщини
Граф Капніст, офіцер, полковник Полтавщини
Кухаренко, офіцер, полковник кавказьких країв
Лизогуб, офіцер, полковник Харківщини
Аркас, офіцер, полковник Одесси і Криму
Щоголїв, провідник робітників, полковн. Катеринославщини
Савенко, студент, полковник Київщини і Поділля
Німецький, посол
Англійський посол
Французький посол
Австрійський посол
Шведський посол
Хорунжі полків, німецькі офіцери, козак Кочубеїв, Маруся —
служниця.

Дієть ся в ХХ. століттю в Києві ; I. і III. дія в ночі, II. з по-
лудня перед заходом сонця.

І. Дія.

Канцелярія генерал-губернатора. На стіні висить мапа Росії.

Катруся: *у білій сукні, незалежній від смаку моди, повна чару і вічної краси — входить і дивиться на мапу Росії:*

Чи сон, чи ясноява: Дух Мазепи
Явивсь у нас у білим горностаю
І перейшов у батькову кімнату,
Як полум'я увесь у срібній зброї
І виймив шаблю свою стародавню
Та мов роздер ту мапу в середині!
Тай скрізь я чую його дивний голос —
І чую горе, що над нами висить,
Якесь нещастє впаде на наш рід!

Ганна Кочубеєва, *одіта в чорну сукню з тяжкого плюшу або брокату.*

— Ти що? Причинна? Ходиш у ночі?

Катруся: Не можу спати, мамо, камінь тут,
Якесь нещастє впаде на наш рід!

Ганна: Цить моє серце, все верзеш про горе!

Катруся: Не знають мама, як було по правді
Те діло нашої пратітки Мотрі
З Мазепою?

Ганна: Звідкіляж тобі
Приводить ся до мислі давні,
Минулі рани згадувать тепер?

Катруся: З тих ран прокляття впало на наш рід!

Ганна: Що кажеш ти? Хиба не знаєш ти,
Що княже імя, честь, пошану
Царську дістав весь рід!

Катруся: — — — За зраду!

Ганна: О так, за зраду змінника Мазепи
І за поганьбленне дочки старого роду!

Катруся: Яка ганьба?

Ганна: Хиба не знаєш ти,
Хиба не знають діти у Росії,
Що в пісні славно виспівав поет!
Се нашу гордість, славу твого роду
Співав найбільший геній наш...

Катруся: Який він наш? Московський він!
А пісня його — лож, московська лож!
— Мазепа тут не винен, а батьки...

Ганна: Се як?

Катруся: Читайте лист його до неї,
Як утекла від родичів до його,
Він відіслав її неторкану домів.

Ганна: Який там лист, провірено давно,
Що він зганьбив похресницю свою!

Катруся: Московська лож! Ач пише в листі тім,
Що відіслав її неторкану домів —
Благає прощення, що мусів так зробить;
Та згорджена любов прокинулась
В ненависть, клевету й жіночу месть:
Вонаж віддала родичам листи,
На всю Україну стягнула біль —
Вина як камінь впала на наш рід!

Ганна: Який там біль? Той біль Мазепа сам
Привів, піднявши меч на Росію,
А сил не обчислив своїх...

Катруся: Мав силу він,
Та мусів військо вислати своє
Цареві, щоб затерти навісний,
Проклятий донос родичів її —
Пімстила Мотря згорджену любов,
Із тої мести вийшло горе всім.
Прийшла година, військо наше там,
А тут ніхто, Мазепа в бунті сам!
Тому я чую, що проклін упав
На рід увесь і горе не мине —
Вина як камінь впала на наш рід!

Ганна: Та звідки в тебе вічно те одно?

Катруся: Я чую серцем, чую винна я,
Що вся Україна побита в сні,
Скервавлена Москвою вяне...

Ганна: При чім жеж ти?

Катруся: Проклятте роду!

Ганна: Щоо?

Катруся: А може — мамо, чи душа покійна
Назад вселитись може у людину
І жить як дух!?

Ганна: Не знаю, душко, як!

Катруся: А може я, а може він в мені
Спізнав причинну душу Мотрі!

Ганна: Хто він?

Катруся: Він дух! Боюсь, боюсь,
Лякаю ся його і так люблю,
Такий він лицар, гордий він,
Як царь царів, гетьман людий,
Веселих, буйних, вольних як орли!

Який він красен, Боже, Боже мій!
А як дивив ся в мене він і щось шептав!
О, Мотре! Мотре! — шепче щось...
Ти чуєш, мамо?

Ганна: Що тобі, то сад
Так шелестить під вікнами, з дерев.

Катруся: Я чую голос; шепче любо так!

Ганна: Йди, втихомир ся, серце, що тобі?!
[одводить її в кімнату.]

Катруся: Я чую горе, мамо, горе йде до нас!
[Входить з депешами Кочубей].

Кочубей: А німота проклята!
[входить слуга, читає — дзвонить.]

Тройку зладь!
Чи ясна пані спить? Спитай, як ні,
Кажі прикликати її до мене!

[слуга відходить]

Прокляті вісти! в два вогні
Взяли нам армію, та жовнір
Наш за десять Німців стан.
Росія видержить, хочби й сім
Поражень в полі, хочби нам
Столицю взято, маєм другу,
А що губернія — що город, то наш форт!
Росія гидра стоголова, що зітнеш —
Де голозу, дві нові наросте.
Коби лиш клятї вороги в нутрі...
Ті мазепинські вороги!...

[Входить Ганна]

Ганна: Ти що устав? Що стало ся?

Кочубей: Депеші надійшли, прийшов указ!
В сю мить я мушу їхати в уряд!

Ганна: Які депеші?

Кочубей: Не добрі вісти, бач,
Германи взяли наших в два вогні!
Та се пусте, коби лиш у нутрі
Не піднялись які бунтовщики
На нас — наш жовнір побідить!

Ганна: Якіж би там бунтовщики?

Кочубей: А ті мазепинці, що думають
Роздерти Рос ю на пів і нас віддять
Германам, то є страх Росії!

Ганна: Кудиж їм се? нема оружя в них!

Кочубей: Га, Німці не дадуть падлюкам тим?
Чи Святополк є дома? Катя що?

Ганна: Не може спати, видять ся її
Якісь привиди!

Кочубей: Знов привиди?
Нервозні? лікаря поклич, а він?

Ганна: Та він, він саме ще не спав,
І сам згодив ся по лікаря іги!

Кочубей: Чогож він, служби в нас обмаль?
Щось то недобрим пахне, ніч за ніч
Проводить поза домом!

Ганна: Він не той,
Аби йти на гуляння, або де?

Кочубей: Та коб лиш на гуляння, а є він
Щось став не той, щось став не той,
Що батько сподівавсь по нім!
За мазепинцями руку тягне,
Ой чую я по тих півсловах, в нім
Хтось бурить руський храм в душі!
Не знаєш, з ким він пристає?...

Ганна: А з кимже, з графом Галаганом,
Та з Дорошенком, що його учив!

Кочубей: Той Дорошенко — підозрілий нам!

Ганна: Чого? Він неба прихилити рад,
Він його любить так, він день у день
Над Катею так розпадаєть ся...

Жочубей: Ну ну, пильнуй, щоб сором не упав
На голову найпершого князя,
Що його діти звів на бездоріжжя
Козак безбатьченко!

Ганна: Се як, ти що?

Жочубей: Хиба не буде сором, як твій син
На суді стане, як ізмінник той,
Як зрадник Росії, як мазепинець?
І я ще, батько, під військовий суд
Віддам його, як губернатор військ.

Ганна: Що ти верзеш? То гріх таке!

Жочубей: То гріх,
Та пошесть вже захоплює усіх!
Вся мололіж хотілаб повалить
Велику Росію на радість ворогам
І розколоти весь народ на два,
На три, на сотні народів, розбить
Велике діло імператора
Петра і Німцям дати всіх Славян!

Ганна: Кудиж тобі та гадка, що і він,
Наш син, наш Святополк узявсь
За діло, що його батьки колись
Пролили кров за віру, за царя?

Жочубей: Я маю слід, я маю тисяч віч
І тисяч ух, до мене слух дійшов,
Що син мій з мазепинцями ураз
Проти уряду не одно верзе!...

Ганна: Пусте, що молодий, буйний,
Як іскра блиска, прийде час,
Він зрозуміє, що пусте було!
Він збудеть ся тих мрій про Україну!
Хиба ми теж не мріяли колись,

Хиба не любим рідної землі,
Не раді ми їй неба прихилить?
Наша земля — то рай Росії...

Кочубей: Той рай замінять Німці в пекло,
Той рай в руїну змінить ся в війні,
Як Німців стягнуть мазепинці тут.
Москва не дасть, бо що вона без неї?
Руїнами засипле край війна,
На горе нам, Москва не дасть її —
І Німцям прийде шведський тут кінець,
Як за Мазепи; але горе, горе нам,
Знов край замінить ся в пустиню ..

Ганна: Кудиж ти їдеш у ночі?!

Кочубей: А їду дати указ, депеші вислати!

Ганна: *(Дивить ся на депеші)*
Се що, воєнний стан? шифрована
Депеша, друга, третя? Щож мовчиш?

Кочубей: Се тайна!

Кочубейвна: *(з другої кімнати)* Тату, тату мій!

Кочубей: Чого там Катю?
*(одітий виходить до другої кімнати: Ганна
переписує депеші і йде за ним.)*

Ганна: Все про те горе, як причинна снить.

Кочубей: Пішли по лікаря другого. Зле
Як бачу з нею, коб не збожеволіла.
Мій Боже, скрізь тягар на мене!
(забирає депеші і виходить)

Святополк: *(входить)*
Світла не гашені, старий помчав
На тройці до губернії, дістав
Либонь депеші з Петербурга.

Ганна: Куди ходив? Отець питав за вас,
За тебе, я покрила, як могла,

А Катя має знов галюцинації!

Святополк: Що стало ся, дістав депеші, що?

Ганна: Дістав депеші — виїхав в сю мить.

Святополк: А що казав, не знають мама, що?
Яка там вість прийшла

Ганна: Бог вість? Не добре щось, узяли в два вогні!

Святополк: Я знаю се, я більше знаю, вже
Розбили Німці в прах Москву,
А Шведи бомбардують Кронштадт,
Столиця в небезпеці, Німці йдуть
На Київ через Житомир.

Ганна: Що?

Святополк: Те, що кажу!

Ганна: Ти шуткуєш, ні?
Так був би тато нам сказав, се лож!

Святополк: Так є, я маю докладнійші вісти!

Ганна: То треба татови подати вість,
Ми мусим виїхати, коли так!

Святополк: Не вольно мати!

Ганна: Що тобі, тож як?

Святополк: Не вольно уступати з поля,
Коли надходить хвиля і для нас!
Коли про нас рішати муть держави;
Ми мусим бути на своїй землі,
Аби почули голос України
Ті, що Росію завтра розваляють —
Наш батько — то не голос України,
А голос Москви — її голос я!
Я мушу бути тут, Катруся теж
Всім серцем рада нам — остане тут!
Виж, мамо, не оставите дітий,

Ввпрочім Німці — то не дич московська —
Ніщо вам не станеть ся і тут!

Ганна: То що ти, сину, проти батька йдеш?

Святополк: Хто проти волі, проти того йду!

Ганна: А батько Україні не бажає
Добра, не любить рідного краю?

Святополк: Любов його в Москві, надія у Москві,
Для України — згуба та любов...

Ганна: Якаж любов Німеччини до нас?

Святополк: Німецька сила — стане за любов!

Німецька сила — двигне волю нам!

Та мусим бути свідомі себе,

Аби без нас не рішено про нас!

Колись наш батько йшов під лад Москви.

Так було треба, нині час настав,

Хто хоче для України добра,

Той мусить з ворогами йти проти Москви!

І то мій обовязок, мамо, бо я син

Того народу, що воскрес тепер!

Ти знаєш, мати, як люблю вітця,

Та обовязок маю я для України —

Жите віддати тим більше, що батьки

Провину, злочин, зраду принесли

З кайданами на любий, рідний край!

Проклятте поколінь тяжить на нас!

На нашім роді вибито клеймо

Ізрадників за титул князівський!

Тепер настав для мене слухний час,

Тавро прокляття зняти з поколінь

Мойого роду, виказати усім,

Що Кочубей є вартний імени князя,

Що Кочубей підійме прапор України,

І буде боронити кровю тих свобод,

Що передали нам великі гетьмани

По тюрмах, по тортурах, каторгах Сибіру,

І сповнить їх великий заповіт,

Як вольний князь Самостійної України!

Ганна: Ти, сину, князь, бач, гордий в тебе дух!

Святополк: Так, не на те я князь, щоб захопить
Престол України для лакімства,
Лукавства — а на те, щоби обстать
За право, цілість, волю України,
Як володарь усього свого люду,
Супроти претенсій побідників Росії.

Ганна: Та чи за тебе стане весь народ?

Святополк: То мушу мати всі нитки в руках!
І тому, мати, щира будь мені —
Бо доля наша, роду і народу
Не в батькових, а в синових руках!
А взриш ти сина свого і князя
На королівськiм престолі України
У авреолі слави і короні!...

Ганна: Благословлю Тебе, мій сину!
Хай сповнить ся великий намір твій!

(цілує його)

Нехай над нашим любим, рідним краєм
Засяють ясні зорі нового життя...

(цілує її в руку)

Душею рада, діти, вам, не хто,
Як рідна мати, дочка України!
Депеші маєш прислані до батька!

Святополк: Депеші, що кажуть?

Ганна: Шифровані!

Святополк: Йдіть, мамо, звідсіль — рада буде тут!

(свище)

(Входять Дорошенко, в мужицькiм строю, Конашевич, Граф Галаган, Савенко, Аркас, Лизогуб, Щоголів.)

— До Галагана:

Депеші є шифровані, читай!

Галаган: Стан виїмковий, в Києв ворог наш!

(Друга депеша:)

Вислати військо via Житомир!

(Третя:)

Швед в Петербурзі, генеральний штаб
Помчав до Москви, вісти слати там!

(Гасять світла)

Дорошенко: Впав Петербург!

Савенко: Впав Вавилон!

Святополк: Збудований на наших, на кістках —
На нашій крові, ворог наш
Побитий, вся Росія валить ся —
Ось — ось і Київ буде вольний, щож?
Ми що? У гору стяги наші ми!
Хай на руїнах вбитої Росії
Повстане вольна Україна!

Савенко: Так стане вольна Україна!

Галаган: Готуймо ся на злуку до Герман!

Дорошенко: Отто мене трівожить, братя, ми..
Я й рад, що впала та стара Росія,
Та най на її місце стане новий,
Великий, вольний, всеславянський мир —
По думці Кирило-методіївського
Брацтва і Шевченка, що тепер
Не слід нам йти з Германами
Проти своїх братів Славян у бій!

Святополк: Що кажеш ти? Хто ворог нам, хто друг?
Від кого Україна полягла
На смертне ложе, в гіпнотичний сон?
Хто давив нас аж пятьсот літ?
Хтож спалював живцем нас на кострі?
Хто слав нас тисячами на Сибір?
Славяни, чи Германи!? Польша і Москва!

Хто ворог їм, наш приятель тепер —
Хай буде він і чорт, не тільки Німець.
Для волі України тільки один шлях:
Через Герман, — в Славян ми все раби!

Дорошенко: Та не з любови Німці волю нам
Несуть, а для роздору всіх Славян,
І з власного хісна розбити нас!

Галаган: В тім діло, що Европі в хосен
З воскресення України з руїн
Росії, то велика хвиля в тім!

Дорошенко: Та в інтересі мас є центр один,
І перетворенне всего на кращий лад,
Скорійше сповнить ся, як буде так:
Один великий організм!

Конашевич: І царь!
Говорить з тебе, не Українець,
А старий ідол Москви: царь один,
Один народ і центр один — одно
Московське море тьми! О, Дорошенку,
Як тяжко плакавби старий гетьман —
Твій пращур, іменник Петро,
Якби почув, як мізк твій вижерла
Москва й омрачила твій ум!

Дорошенко: О ні, я в інтересі демосу кажу!

Савенко: Юрба і царь — се ідол Москви.

Лизогуб: Середні творчі сили — се Европа.

Щоголів: Росія вольна волі нам не дасть,
Як царь, бо нині царь є ворог всіх,
А потім вся Москва — то ворог наш!

Конашевич: Як демос польський у Галичині,
Так ліберальна Росія пізнасть,
Що сила їх — в Україні лежить,
Без нас нема Росії — ми без неї будем!

Аркас: Ті два народи злучать ся на нас,

Історія нам вказує: — без нас
Упала Польща, впаде і Росія,
Хто нас мав за собою, той рішав
Про долю Східної Європи, нині ми
За Німцями добудемо весь край,
Утворимо державу — завтра вже:
По нашу землю кігті витягне
Весь демос Польщі і Москви — пропало!

Дорошенко: Той демос буржуазію звалить!
Європа заведе нам буржуазію
І знов борись за волю бідних мас!

Конашевич: Хай маєм свою буржуазію,
Що творить націю, культуру з мас.

Святополк: О, чуєш ти, проклятий двісті літ,
Гетьмане України, чуєш нас?
Мазепо, горда хвиля йде до нас,
А ми вивішуємо стяг юрби —
Замість визволення всего краю!
Ми тягнемо не один гуж, як ти
Казав, а той на право, сей на ліво?
І все прокляте ваготить на нас —
Не маєш згоди, правду ти казав,
Мазепо, чуєш ти? Велика хвиля йде!
Ми...

(Чути тупіт кінських копит.)

Катруся: Святополку, він, дух його, він тут.
Як вітер мчить сюди верхом!

(Тиша — входить Мазепа.)

Мазепа: Честь і слава вам громада,
Кому треба моя рада?
З буйним вітром, з ясним сонцем
Я вам раду тут приніс!

Святополк: Хто ти, пане?!

Мазепа: Світ весь знає,
Лиш ~~не знає рідний край~~
Як задає, проклінає,

Як диктує царь !...
Та мій дух, хоч вами клятий,
Вічно бодрий, все завзятий
Не поляже і не умре
Аж Росію розідре!
Так на двоє, так на двоє,
Москва тоє — а митое!

(показує на мапі шаблюю.)

Правда, браття, то халепа!
Голос вам трівожний!

Кочубеївна: То гетьман наш, дух, Мазепа!

Святополк: Звідки ви прийшли до нас,
Пан Ясновельможний?

Мазепа: Я з Молдавії до вас...
Тому три дні і три ночі
Встав, зірвав ся, скочив, блиснув,
Кружу, блуджу біля вас —
Слушний час, слухний час!

Святополк: Ми на тебе, батьку ждали;

Мазепа: Добре кажеш, я прибіг
І приніс, що мав і міг:
Гей, панове еднорали,
Чом без діла ви приспали,
Озьміте ся всі за руки,
Недопустіть гіркою муки
Матці нашій більш терпіти —
Нуте врагів, нуте бити!

Всі: Ми готові, батьку наш!

Мазепа: Як готові — то я Ваш!
Самопали набивайте,
Острих шабель добувайте,
Бо надходить слухний час!
А без вас не буде нас!

(підносить булаву)

Святополк: Що нам скажеш, зробим всі!

Всі: Всі де кажеш, один муж!

Мазепа: То тягніть всі в один гуж!

Сину, гордого коліна,
Кочубея, гордо стій!
Встане вольна Україна,
Піднімайте прапор мій!
Сину графа Галагана,
Справним умом розсуждай,
Внуче Петра Дорошенка,
Люд під прапор призывай!
Всі забудьте, чия рана,
Чия кривда — в кого є,
Щоб Європі наша ненька
Показала, що жиє!
Щоб Англіїці, Німці, Шведи,
В якій ціли — чорт бери,
Не зробили з України
Проти Москви пилку гри!
Нехай буде вічна слава,
Що през шаблі маєм права,
Свою волю на землі!

Всі: Славно, батьку наш, гетьмане,
Славно грає голос ваш!

Мазепа: Ще три дари стародавні
Я приніс вам рукопаш,
Що придбали предки славні,
Як Україна повстане
В слушний час! То для вас.

(підносить булаву)

Що князеви Святополку
Кочубею: перший дар:
Булава від Карла,
Шведського орла півночі,
Що царям трьом видер очі —
І під тою булавою

Впаде Москва, впаде царь!

(вручає її Святополкови — підносить трубу.)

Козакови гордих предків,
Дорошенку — другий дар,
Та труба від Палія,
Що по селах люд збирала,
Ворогів за Вислу гнала —
І за тою, за трубою
Встане нарід, згине царь!

(вручає її Дорошенкови — підносить прапор.)

А графови Галагану
Третій дар, божий дар:
Герб на княжество велике
Цісаря, щоб дав закона,
Щоб був гідний Вашингтона,
За тим даром — лучезаром
Блисне нарід, згасне царь!

(вручає прапор Галаганови.)

Святополк: Слава, слава вам гетьмане!

Всі: Ти не згинеш серед нас!

Мазепа: Я лечу на Чорногору
Пробудити мою Січ,
Триста кінних Запорожців
Приведу вам в грізну ніч,
Як настане люта січ!
Триста кінних Запорожців
З під Полтави в горах спить
А святий Михайло слуха,
Чи де кінь мій не біжить...
Місяць світить — тихо всюди,
Запорожців триста спить...

Як почує, що я трублю —
Триста вічних Запорожців,
Триста коний огняних,
Встане, свисне, гряне, блисне —

Характерник кождей з них!
Триста Січий, сто Соколів
Приведе вам до війни!
Три голоса під небеса
Прийде вам з Галичини:

За перший шум: з булавою,
Княже, станеш на чолі,
За другий шум: за трубою
Сили злучите свої,
А за третій шум — зі мною
Запорожців-переможців
Приведе архістратиг —
Характерних кождей з них!
Триста Січий сто Соколів
Рази триста прилетить —
Перед ними царь і Москва,
Вся Росія задрожить!
Чули, браття?

(підіймає руку у гору.)

Всі: Чули, батьку!

Мазепа: Розуміли?

Всі: Все, як слід!

Мазепа: Вірите, що Україна
Буде вольна?

Всі: Віримо!

Мазепа: Треба віри, треба віри,
Ясні зорі засіяють,
Тихі води залунають
Засьміють ся і заграють
Зорі, води, цілий світ;
Край веселий усміхнеть ся,
Мир хрещений розіветь ся,
Як той калиновий гай,
Наш золотоцьвіт:
Вольні люди — вольний край!

Всі: Україна — вольний край.

Мазепа: Ти не віриш, Дорошенку,
Затруби на трубку тую —
Хай я виджу, хай я чую;
Як повіриш, що жива
Душа люду, не вмірає,
Хай лиш буде булава!
Ну, труби!

(Дорошенко трубить.)

Всі: Дивний голос!

(Входить Марко Продан, вічний мужик.)

Мазепа: Зі святим днем, витай здоровий,
Безсмертний Марку, час надходить!

Марко: Моя голова вам, пане гетьмане,
І Вам панове, молодіці!

Мазепа: Честь тобі, слава, що Марку скажеш?

Марко: Чув я туг голос славен та давен.
Як дзвін, бо дзвонить, що, дай нам Боже!
Чи Палій з гробу зірвав ся славен
Прогнати кривду, правду завести —
На нашу землю і ясні зорі!
Чи ти трубив се, гетьмане?

Мазепа: Не я трубив се, трубили нові,
Браві молодіці, що час вставати
Прогнати кривду, правду завести!
Трубить се пан Дорошенко!

Марко: Чи внук гетьмана, дай йому Боже!
О, ясний пане, дай доторкнутись
Тієї трубки нашого батька,
Що гнав всю кривду за Вислу!

Дорошенко: *(дає йому до рук трубу.)*
Будем гонити нинішну кривду
За темні ліси, за білі гори

І нашу землю і ясні зорі
Вернем народу, що його була,
Лиш чи люд піде за нами?

Марко: Як так думаєш, дай тобі Боже,
Красний паничу, сідлай воронця
І грай нам, грай!
Красна то трубка та чародійна
З буйного вітру, з ясного сонця
Як дзвін бо дзвонить на всіх —
Та сама трубка, що мав Палій наш
Красний паничу, сідлай воронця!
І грай нам грай! *(віддає трубу.)*
Хто жив, повстане, як лиш почує
Її голоса попід небеса,
Всі наші серця вчують той голос,
Пустимось кіньми як дрібен дощик,
Блиснем шаблями як сонце в хмарі,
Стукнемо, грякнемо у дзвін великий
Бо вже Москва та нам надоїла,
Кривду заводить, правду катує!
Грай же нам, грай.

Святополк: Слава, слава тобі, Марку!

Всі: Слава!

Мазепа: Тепер побили три царі з Відня
Москву на шматки, а ти що кажеш?

Марко: А я що кажу, що земля наша,
То нам належно її віддати!

Мазепа: Москва не дасть нам, хиба дасть Німець,
Той царь німецький, що сильно дужий!

Марко: Підем до него, хочби до чорта,
За свою правду, за свою землю.

Всі: Слава тобі Марку! Слава!

Марко: Трубіть, панове, підемо зараз!

Всі до одного! Всі до одного!
Грай же нам грай!

Кінець першої дії.

II. Дія.

Саля в губернаторській палаті.
Посол англійський, німецький, французький, австрійський,
шведський сидять за столом над мапою.

Посол австрійський: Чогось немає вістий!

Посол німецький: То пусте,
Ще одна битва, а нема Росії,
Увесь південний край, вся Україна
В руках німецьких, подивіть панове!...
І в інтересі мира і Європи
Культури є — розбиги великана
На дві частини, полишивши
Окраїни, які достануть ваші
Союзники. В імя спокою всіх
Держав належить утворити
Тут королівство: Україна —
По думці Бісмарка не без основ
Історії сего краю, так, чи ні?!

Посол французький:
А я в імя французької держави
Не можу припустити до розділу
України від Росії, бо що
Вона без неї — се шпіхлїр Росії,
Копальня вугля, нафти і желіза

І жерело доходів усеї держави,
Росія без України упаде
До стану треторядної держави
І нам не зможе навіть оплатити
Проценту від довгів, а капітал?!...

Посол англійський : Ми з світового погляду річий
Англійської держави згодні з тим,
Що слід би утворити Україну,
Але під сим услівем, що на сїм
Престолі не буде Гогенцоллерн,
Ні їх союзник, з огляду на мир
Європи...

Посол австрійський : Як сю справу погодити,
Аби ні Франція, ні Англія
Ні ми не мали ущербу, то слід
Творити королівство України
З Правобережа лиш під нашою
Династиею, як секундогенітуру.

Посол німецький : Чом лиш з Правобережа ?

Посол англійський : І Англія противна тому
В імя мира!

Посол французький : Чи в імя Перзії
І Індії та Царгороду?

Посол англійський : То граймо всі в отверті карти:
Інтерес Англії — відбити від моря
Індійського і Чорного Росію,
Тому потреба київського царства.
Німеччини — інтерес — заслонить
Вірменію й Мезопотамію
Тай Азію Малу від Росії,
Тому потреба київського царства.
Інтерес Австрії, — відсунути
Росію від Балкану й ірриденту
Всеславянську під Росією,
Тому потреба київського царства.
Інтерес Швеції — Фінляндия,

Тому і рада київському царству.
А Франція не буде проти того,
Як що держави запоручать довг
Росії вамна сплату в Україні...
Хиба ніхто не є проти утворення
Українського королівства, що?

Посол французький : Так, годимось усі!

Всі : Так, годимось усі!

Посол французький : Лишень...

Посол англійський : Лишень
І нам ще ходить о династию.

Посол німецький : Побіда наша, нам признати слід
Право династії.

Посол французький : Ми проти сего,
Династія Гогенцоллернів скрізь,
Де тільки царство повстає в Європі!

Посол австрійський :
Ми предложили по би думці всіх
Секундогенітуру з Австрії.

Посол англійський : Ми проти сего, Австрія усе
Союзник був Німеччині у всім!

Посол австрійський : Як ні, то слід би по традиції
Сего краю династию творити
З графів von Розумовських, що були
Гетьманами колись на Україні.

Посол англійський : То правда, але в інтересі мира
Європи се навряд чи буде добре!
Народ се молодий, що не узнасть
Авторитету короля, як він
Не буде з коронсваних голів,
Настане безлад, революція
В краю, тай ще до того знаєм всі,
Що ті графи стоять поблизу вас,
Цілого тридержавного союзу!

Посол німецький : Хиба тепер нам остає одно :
Династию установить з держави,
Що має в части по традиції,
До України право історичне,
А не загрожує у перевазі нам :
Хай Швеція династию дає
З правом експльоатації для всіх
Великодержав на рівні...
На землі королівства України.

Посол англійський : То згода ! Думаємо, згода !

Всі : А так, то згода!!

Посол англійський : Гратулюєм Вам,
Представнику зі швецької держави !

Посол швецький : О дякую дуже, вельми дякую!
Та ще не маєм вістий про побіду,
Хто знає як ще може вийти !

(входить Кочубей).

Посол французький :
Високість Ваша княжа може знає,
Які там вісти з поля битви знов ?

Кочубей : Нема ніяких вістий, Ексцеленціє !
І се трівожить Київ весь !

Посол французький : А ми тут вже установляєм суд,
Що з Росії весь полудневий край
Утворить нове царство України,
Хто зна, чи не зарано так рішать !

Кочубей : Що Вам, Панове ? Дивно дуже нам,
Що Англія і Франція на нас,
Союзників своїх, вимірують
Удар, що велич Росії звалить.

Посол німецький : Та велич грозить мирови Європи.

Кочубей : Яка гроза Європі, скорше противага
Проти напору германського на схід,

А нині, по поразеню Росії
Зросте Германія як раз грозою
Слав'янам і Романам і заваготить
Над сьвітом, зможе повалити
Панованне англійське над землею.
Тому уважте, що розрив Росії
Як раз несе грозу війни для сьвіта,
Тим більше, що в самій Росії
В Україні народ підійме бунт
Проти мазепинського новотвору.
Я можу Вам покликать мужиків
Українських, готових хоч на смерть
Йти за царя, за велич Росії,
За недилімість проти всіх і вся.

(Плеще, входить льокай).

Поклич одного мужика із тих,
Що нам стоять на брамі край ворот!

Посол німецький:

Що нам мужицький суд рішати ме?
Ви бачу, дивитесь на європейський лад.
З російського становища юрби,
Що держить Росію, царя і деспотизм!

Кочубей: Панове, дипломатія не знає,
Що є український мужик, що сам,
Сам визволив ся з польської тюрми,
Аби злучити ся з восточним царством
Що рідне духови, і вірою йому.
Тепер, як відірвете від Москви
Україну, на смерть і жите
Підійме бунт, хоч би поляг в руїнах
Весь край і вся Європа проти него йшла!
Потомки козаків — бутний народ
І не вішую Вам я ні одного дня
Спокою, поки Ваш той новотвір,
Україна — не верне під царя!

Австрійськ.: Як раз навряд, я знаю духа їх,
У Австрії чотири міліони

Українців ненавидять царат
З усіх Славян найбільше, се народ
Републіканський з духа, крові й кости!

Кочубей : То Мазепинці, то запродавці,
То витвір пруської інтриги, пане,
Будьте певні, що весь люд стоїть
За православним царством проти них.

(входить Марко).

А от мужик український, заждіть!

Марко : Дай Боже час добрий!

Кочубей : Здорові були і Богу милі!
— Послухайте, пани з чужих держав

(до Марка)

Хотілиб знати, що думаєте:
Государству нашому, як звісно вам,
Тяжка година, а надія лиш на вас,
Що скажете, то й буде: хочете, чи ні,
Щоб Німці взяли вашу землю в вас,
Що цар Вам дав!

Марко : Якеж то право?
Як земля наша, то нам належно
Її віддати!

Кочубей : Мовчи, послухай!
Візьмуть у нашого царя нам землю,
Знесуть і віру, церкву і царя, весь край
Дадуть чужим : жидам, Полякам, німцям
І то вам буде царство Україна.
Чи хочете, чи ні!

Марко : Як нам хотіти,
Токої кривди нарід не схоче.

Кочубей : Нарід не схоче, України не хоче!

Марко : Кривда се, пане — не Україна.
Все Україні біда однака,
Звідсіль горяче і звідтіль боляче!

Кочубей: Видите, хочуть вам землю взяти,
Покасувати, що досі було.

Марко: Ми за тим станем, що досі було,
У своїй хаті — будь своя правда,
Сила і воля — ми забунтуєм!

Кочубей: О, забунтують, чуєте, панство!

Посол німецький: На бунт є сила, військо і держава,
Усюди мусить бути лад і послух
Правительству, що стереже ладу —
Противитись, то злочин і кінець.
Кожий спротив, як злочинн суджено
Буде і здавить в зароді весь бунт!

(Повстає гамір.)

Оклики: Хай живе Самостійна Україна!
Хай живе воля, долой Росія!
Долой самодержавіє!
Долой цар, кат народів долой!

Кочубей: Се що?

Посол австрійський: Розрухи антиросійські!

Кочубей: Червоні прапори, робітники,
Студенти. Га падлеці! Мазепинство!

(телефонує до твердині)

Всі: Ходім, ходім! *(виходять)*

Кочубей: Гальо! Вислать роту козаків!
Поліция де!? Поліцію сконсигнувать!
(до Марка) — Дивись мужик, жиди, студенти
Здіймають бунт проти царя, що він
Тут не пуска Ляхів, жидів на вас!
То Україна має бути, хочуть
Жидів, Поляків, Німців насадить,
Аби вернути панщину на вас,
Що цар наш знїс і волю людям дав!
А ви не люди! Ви не станете за нас,
За віру, за царя, за руский народ!

Один наш Бог, один наш цар,
Один народ великий руский, а вони
Жидам продали віру, нарід і царя!

Марко: Нема в сьвітї правди.

Кочубей: Йди, стягай
Народ, аби їх розігнав, бо буде зле!

(Виходить).

Марко: Людям все зле, а панам все добре!
Бог його знає, де правда в сьвітї.
Куди мені йти? пан своє крутить,
А з того всього все вийде кривда!
Коби лиш вдарив голос, той голос
Що гнав всю кривду за Вислу —
То вам те панство зараз минеть ся,
Грайже нам, трубко, грай!

(Входить Кочубеївна.)

Катруся: Мов чую шум битви під Полтавою...
Злощасно беть ся серце мені знов!
Всьо мине, а гріх остане вічно,
Якесь нещастє впаде на наш рід!

(спостерігає Марка.)

Ви чоловіче, що? чи чуєте той шум,
То наші повстають за рідний край,
За волю України, за вашу правду,
А ви не з ними, ви ждете чогось?!

Марко: Ні, я жду трубки, де нас покличе,
Зараз узнаю той голос.

Катруся: Хтож мав трубку, що вас порушить.

Марко: Затрубить нам Дорошенко!

Катруся: Ходіть зі мною, я його найду
(про себе) Може тим змажу гріх мого роду..
Що давить душу і тисне!...

(Виходять.)

- Святополк:** *(вбігає, уоружений від стіп до голови)*
Де Мати? Мамо, Мамо, де ви?
Не має вістий, чи на похід час?!
- Ганна:** Ні сину! Ти куди так нарядив ся?
- Святополк:** Я нарядив ся на весілле наше,
Не чуєте, як шумом грає Київ,
Гуде шумить стотисячна громада,
З прапорами, хто жив, виходить,
Всі школи, курси, всі заводи стали —
То Україна, Мамо, повстає!
І де не глянь, скрізь проклямації
І де не слухай, оклики усюди:
Долой Росія, цар і царство тьми!
Студенти і робітники ідуть
Узброєні за нами у вінках,
У лентах: — Хай живе Україна!
Ось поїзд за поїздом — з усіх міст
Злітають ся нові зоружені
Молойці, всі желізницї нараз
Опанували наші, військо нам везуть
З Одесси, Харкова, Катеринослава
З Ростову, — Мамо, встала Україна!
Сто тисяч стане в повній зброї,
За твоїй сином, князем України
І виборемо волю, землю і престол
Золотокований Архистратига
Україні! Мати, чуєш. Мати?...
- Ганна:** Благословлю Вас, сину, але що
Твій батько? він же губернатор —
Він прокляне гірку годину,
Як вчує, що його єдиний син
Став на чолі повстання на Росію!
- Святополк:** Що батько сам? Його держава впала,
Нас здавити не може сам без війська
Всьо військо відіслав на поле битви,
А козаки кубанські на твердині —
То наші братя, перейдуть до нас!
Ідуть за нами, вся твердиня гряє

Від пісні стародавньої гетьманів :
Гей не дивуйтесь, добрії люди,
Що на Україні повстало!

Ганна : Як то? вони теж забунтовали!

Святополк : Сьпівають, нам казали, що на нас
Не підуть, хоч би їх вішали!
Вони за нами, горді Кубанці
Вони кров наша, гордее військо,
Ми ще їх стягнем, як прийде час
Походу, гасло прийде нам..
З Галичини, від козаків Мазепи!
Сто тисяч війська стане рядами
Із хоругвами, із бунчуками,
Як Запорожці, в повнім наряді!
Підемо, Мати, хто жив на світі —
Заграють труби, вдарять гармати!
Пустимось кіньми, як дрібен дощик
Блиснем шаблями, як сонце в хмарі,
Стукнемо, грякнем у дзвін великий,
Що своїм гуком стрясе Московою.
Вчує той голос ціла Європа:
Ми Україна, вольна держава
Князя Романа, Володимира!...

(Входить Кочубей.)

Кочубей : Га, іроде, то ти бунтовщик той,
Що зворохобив місто проти батька!
Проклятий сину! Я тебе на суд
Віддам воєнний, на сухій гіллі
Повішу, проти батька ти підняв
Всіх голодранців, збував козаків
Револьту, революцію підніс
В такий тяжкий, рішучий день.
О горде моє імя, гордий рід князів
Найперших, внуків Кочубея
Скаляв ти, окаянный Святополк!
Заплач-же кровю, прадїде Василю,
Твій внук із Мазепинцями несе.

Батьків своїх продав Германам
Як зрадник, бунтівник проти царя
І величі Росії? Нащо-ж я тепер
Зйду в очах царя і нашої держави,
Як моє ім'я проклянуть в церквах
Як змінника Мазепи!? Горе, мати, нам!
Ти мовчиш, ти видиш, що твій син
Єдиний наробив? Нашу славу, честь,
Мій Боже! Що я зроблю, що я вдію?
Я буду Брутом, я віддам на суд
Того злочинця, твого сина, мати!
(до сина) Ти знаєш, що воєнний стан тепер
І можу я Тебе і всіх, вас всіх
Повісити, знаєш губернатор я!

Святополк: А я, начальний генерал, я гетьман
Сто тисяч люду, що мені ваш суд?!
За мною козаки, робітники, народ
Студенти, всі за мною проти вас!
Підняв ся стяг свободи України
А Ти, мій батьку, сам один з царем!
Ти за царем, за підлотою Москви,
Що тисячами нас гонила, по пісках,
Болотах будувати Петербург,
Що брала на тортури Україну,
Гетьманів закидала на Сибір,
І знищила старі свободи наші
І зруйнувала Запороже нам!
Сплюгавила історію в очах
Народу, здавила уста усім,
Що нині вязнить сотню тисячів,
І мучить в каторгах поліції,
Висмоктує з України всі сили
Для подлих плянів величі Москви
Для панства Москалів, а ми що в них?
Зе наші скарби — що ми в них?
Хахли, раби — московським хамам ми!
Ми Москву живим, опалюєм заводи,
Осьвічуєм, даємо сіль, желізо, каолін,
Ми — сіль землі цілого царства; —

Вони нам що? — пісок несуть з Турану
На чорнозем'ї гонять люд в Сибір!
А ти, князь найбогатшого краю,
Що є проти Толстоїв, Столипінів
І всяких навіть Горемикінів?
Хиба вам не належить перша честь
В державі, що живе зі соків України!

Кочубей: То так ти хочеш досягнути честь,
Що твому родови належить ся
В Росії?

Святополк: Ні, в Росії ми не діждемось
Нічого, в нас є „малоруский дух“!
То малоруский дух найде собі
Своє свобідне царство без Москви!

Ганна: То бачиш, тату, має рацию,
Хоч як я рада вас згодити двох —
Та правда синові, йому свій край
Крім імени князя дає престол,
Корону, а Москва рибство царям!

Кочубей: Корону, що? Ти думаєш, що нам
Германи віддадуть корону, що?

Святополк: Як стане вольна Україна, так!

Кочубей: Як стане вольна, але так не є,
Німеччина ще гірша від Москви
Насадить своїх Німців тут, чорт зна
Кого, чорт зна, яких вам заволок
Наведе на наш край.

Святополк: То мусим ми
Вказати, що ми свідомий народ
І не дамо в нас господарити чужим!

Кочубей: Тай ще за горами їх панство тут,
Хто зна, чи не побідить ще наш царь!

Святополк: Чи побідить, чи ні, то нам і слід
Вказати, що ми живемо і є,
І хочем свого права!

Ганна: А щож тобі чинити, коли вся
Вся сила є при них, а військо царь
Казав післати в поле, козаки
Забунтували би — стріляти їх!

Кочубей: То щож, крім козаків не мав би я
Когось, що половив би їх п'д суд.

Ганна: Та в тім то й діло, що-б їх не ловить!
Як схочеш ти, оправданнє найдеш
Навіть, як би Німеччину взяли
Російські в бою —

Кочубей: З відкіль-ж я
Приходжу кривити душею вам
Йти проти пересвідчення свого
І пособляти діло навісне.

Ганна: *(гладить його.)*
Для свого сина, чи не батько Ти?!
Ти свого сина рідного на суд
Єдиного з гордого коліна всіх
Кочубеїв, батько взяв на суд —
За що? За бунт проти Росії,
Що будь що будь все кривдить нас,
Наш рід, Україну і наш народ!

Кочубей: А хай вас біс, а Катя що на се?
Не дурно віщувала лихо нам!

Святополк: За нами Катя.

Ганна: Може дивний сум
Її душі розвієть ся, як брат
Ізмаже гріх батьків, що чує дух
Її причинний, батьку, серце май!
Ти сам про Україну мріяв, сам
Казав давно ще, що єдиний князь
України се ти, а нині єї кат,
Своїх дітий ти кат! А може син
Твій син добуде золотий престол
Володимира, що на дні душі
На ранніх зорях мріялось тобі;

Як були ми по шлюбі в Криму
Тямиш, як там на Акермані
Горіли кулі зір, як гордо ти
Казав: наш рідний край! Україна,
Моє князівство, гордощі гетьманів!

Кочубей: Не згадуй там тих молодечих снів,
Тут йде о горло моє і його!

Ганна: Як схочеш, можеш всьо покрити сам,
Йди в твердиню, а вони собі
Перейдуть через Київ і кінець!

Кочубей: Я те зроблю, що обовязок мій,
Не ваша воля і на тім кінець!

(Виходить.)

Ганна: Безпечний будь, занадто любить вас!

Святополк: Та любить, чи не любить, сам один
Не піде проти нас всіх, то дарма!

(Трублять труби.)

Хор: Ой не дивуйте добрії люди,
Що на Вкраїні повстало,
Там за Дашевом під Сорокою
Множество Москви пропало!

Святополк: Прибули поїзди і йдуть до нас!
Усі, диви ся, Мати, що за тьма!

(Сонце заходить.)

Хор: Там за Дашевом під Сорокою
Множество Ляхів пропало!

Ганна: Ах як горять в пурпурі ті полки
І тільки стягів!

Святополк: То зміст усіх!
Лівобережа Києва й Одесси!

Катруся: Сонце — кров, стяги — кров,
Полки в крові, полки в крові!..

Буде зле, буде зле —
Кровю, мамо, все горіла
Кочубеїва любов!...

Ганна : Цить же Катю, то заходить сонце!

Катруся : Якесь нещастє впаде на наш рід!

(Святополк стає в гетьманській киреї, з булавою Мазепи, за ним держуть прапор Мазепи.)
(Входить: Лизогуб, Савенко, гр. Капніст, гр. Галаган, Аркас, Щоголів, Конашевич, з хоружними і всі з хорувгами червоними, Конашевич з синьожовтим стягом з левом на другім боці!)

Конашевич : Із города Львова, столиці
Галицько-галинського царства,
У імя Івана Мазепи
З поклоном Князю Святополку
Гетьманови гордого війська
Дають хоругов і всі сили
За волю України в бій!
Приносим Тобі всі папери
Зі списом всіх сил України,
Що стали за волю до бою
У хвилі тяжкій!

(Покланяєть ся хоругвою Галича Волиня.)

Як вибором волю народу,
Неси хоругов України,
Як мудрий і гордий наслідник
Великого Князя Романа,
Суди княжі суди з престола
Велокого Володимира,
Хай буде земля наша рідна
Богата, щаслива і зрідна,
Велика у силі своїй!

Святополк : *(приняв хоругов.)*
Будь слава на віки, будь слава
Галицько-волинському царству,
Що було Україні мозком
І творцем великого діла,

Ключем до Європи для нас!

Всі: Будь слава галицькій землі!

Лизогуб: *(кланяється з хоругвою з Харківщини.)*

Із міста Харкова, в ім'я
Великого Івана Мазепи!
З поклоном Князю Святополку,
Гетьманови гордого війська
Дають хоругов і всі сили
За волю України в бій!

(складає спис війська.)

Святополк: Будь городу Харкову слава!

гр. Капніст: *(кланяється хоругвою Полтавщини.)*

Із міста Полтави в ім'я
Великого Івана Мазепи
З поклоном Князю Святополку,
Гетьманови нашого війська
Дають хоругов і всі сили
За волю України в бій!

(дає спис війська.)

Святополк: Будь слава Полтаві на віки!

Галаган: *(кланяється хоругвою Чернігівщини.)*

З Чернигова города в ім'я
Великого Івана Мазепи
З поклоном Князю Святополку,
Гетьманови нашого війська
Дають хоругов і всі сили
За волю України в бій.

(дає спис війська.)

Святополк: Чернигову городу слава!

Щоголів: *(кланяється хоругвою Кареринослава.)*

З Катеринослава у ім'я
Великого Івана Мазепи

З поклоном Князю Святополку,
Гетьманови нашого війська
Дають хоругов і всі сили
За волю України в бій!

(дає спис війська.)

Святополк : Будь слава Катеринославу!

Кухаренко : *(поклоняєть ся хоругвою Кавказу.)*

З Кавказького краю у імя
Великого Івана Мазепи
З поклоном Князю Святополку,
Гетьманови нашого війська
Дають хоругов і всі сили
За волю України в бій!

(дає спис війська)

Святополк : Будь слава орлам Кавказу!

Аркас : *(поклоняєть ся хоругвою Одесси і Криму.)*

З Одесси і Криму у імя
Великого Івана Мазепи
З поклоном Князю Святополку
Гетьманови нашого війська
Дають хоругов і всі сили
За волю України в бій!

(дає спис війська.)

Святополк : Будь слава Одесі і Криму!

Савенко : *(поклоняєть ся хоругвою Київа і Поділля.)*

З столиці України у імя
Великого Івана Мазепи
З поклоном Князю Святополку,
Гетьманови нашого війська
Дають хоругов і всі сили
За волю України в бій!

(подає спис війська.)

Святополк : Будь слава престольному місту
України, городу Київу!

Хай буде вам слава довічна,
Що йдете до бою за волю
України — ще й присягніте
Мені, присягніте на Бога
Мені, що буде з вас кождий
Боротись на смерть і жите!
І всі присягаєте послух
Під карою смерти мені!

(вигягає шаблю.)

Присягаєм тобі поред Богом

Всі : *(підіймають прапори в гору.)*
Присягаєм тобі перед Богом

Святополк : Як вождови нашого війська

Всі : Як вождови нашого війська

Святополк : Безупірний послух у бою

Всі : Безупірний послух у бою

Святополк : За волю України стати

Всі : За волю України стати

Святополк : І в імя гетьмана Мазепи

Всі : І в імя гетьмана Мазепи

Святополк : Добути престол Владимира

Всі : Добути престол Владимира

Святополк : Українській державі. Амінь!

Всі : Українській державі. Амінь!

Святополк : Прошу розкази з пляном боротьби!

(роздає.)

Катруся : *(плаче в голос.)*

Ганна : Чого ти плачеш, радуй ся, диви ся.
(хрестить.) О будь благословенний, сину мій,

Будь благословенний!

Святополк : Чи всі вже?

Щоголів : Всі!

Святополк : Ще один плян!

гр. Капніст : Нема Дорошенка!

Святополк : А деж він? Покличте його!
Мус бути готовим! Мус бути готовим!
А нуж вдарить гасло — а ми ще не всі!

(Виходить підчас тих слів Савенко.)

Савенко : *(вертає)* Священник якийсь!

Святополк : Покличте мерщій!

(вбігає священник.)

Священник : Будь Господу слава і вам!

Святополк : Наш поклін!
Ваше гасло?

Священник : Богун!

Святополк : То ви наш? Звідки ви?

Священник : З Дорошенкових чат!

Святополк : Що за вість?
Що за слух? Як там села шумлять?

Священник : Прихліте свій слух і послухайте нас:
Люд наш той, хто понижений був,
З під землі проговорить до вас
І глухий з під землі його голос!
Він же був все поранений всіми
За гріхи і був мучений всіми
За всі беззаконія наші!
Але кара за мир наш упала
На його і ми всі в його ранах
Немов оздоровлені стали!
Нині хоче землі — земля мати

Його, його віра у правду у світі,
Виж осадники, чуйте, всесвітні!
Хто живий на землі — гей чувайте,
Як на горах наш стяг підійметь ся,
Які труби затрублять, чувайте!
Він чекає на труби по селах,
Бурхаючи з шумом, як море!

Святополк: Дорошенко так має трубити,
Що очи прозрять у сліпих
І уші в глухих ся отворять!

Священник: О чувайтеж! Находить день пімсти
І заплати за кров України!
Отсе чуд ізявив ся ще вчера —
Усі села шумлять, а на хмарах
Схопив ся мов клубом огонь,
Подивіть в ясне сонце, в лучах
Підчяв меч свій Архистратиг!
І летить із заходу до нас
На крилах своїх огняних!
Подивіть, як горить, подивіть!

Ганна: Справді чуд!

Всі: Шож то є?

Священник: Як орел
Просто сонця летить!

Савенко: Має меч!

Священник: З його крил дивний шум лопотить!

Лизогуб: Як шумить!

С-ятополк: Тихо цить!

Галаган: Щось дуднить!

Священник: Зняв ся клубом огонь з чересел!

Кухаренко: Ай горить!

Священник: Підняв меч!

- Святополк : Дає знак!
- Галаган : Кінь біжить!
- Святополк : Кінь біжить!
- Всі : Кінь біжить!
- Аркас : Копотить!
- Конашевич : За ним тьма!
- Святополк ! То їзди з хмар женуть !
(павза).
- Лизогуб : Як горять!
- Капніст : Як летять!
- Щоголів : Як шумлять!
- Галаган : В сонцю всі, як в огни, піднялись!
- Святополк : Хтось підняв хоругов!
- Всі : Хоругов!
- Святополк : Тихо цить!
(павза.)
- Катруся : То гетьман!
- Святополк : Наш Гетьман
Веде їх!
- Лизогуб : Триста всіх!
- Святополк : Боже мій!
- Конашевич : Гасло дасть!
- Кухаренко : Тихо, ша!
- Савенко : Гасло дасть!
- Аркас : Гасло дасть!
- Катруся : Всюди кров!!
- Святополк : Тихо будь! Тихо, ах...

(Чути гасло Мазепи — всі остовпіли.)

(прокинувся) Гасло дав! Гей летіть, отче мій,
Дорошенко хай слуха тепер
Другий шум! *(св'ященник вибігає.)*
Затрубіть до походу!
Подайте, мати, мені булаву
Ставайте кожний край свого народу
На житомирський шлях. Я в сю мить іду!

(всі виходять.)

Бувай здорова, Мати і Катрусе,
Цілуйте батька, як не доживу.

(Мати цілує його, він цілує ревно плачучу Катрусю і виходить.)

Катруся: Ой мамо, мамо, він не верне вже...
Криваві полки него йдуть!

Ганна: Будь горда, доню, бачиш, як народ
Його витає, їде як гетьман!

Народ: *(за сценою.)* Слава, Княже Святополку!
Слава тобі, Княже наш!

Святополк: Ваш я, братя, ваш! Підем на кермаш!
Заграють труби, вдарять гармати
Будемо пити зі срібних чаш!

Юрба: Славно, гетьмане, Ти ведеш нас,
Гей засьпіваймо ураз!

Хор народу:
Від Кавказу по Сян лиш один буде лан —
Його власником нарід цілий;
Спільна праця і край, блисне воля і рай,
України вінець золотий!

Кінець другої дії.

III. Дія.

(Ясна ніч. Зорі світять крізь вікна. В кімнаті стоїть фортепян — за ним бюст старого Василя Кочубея, судії з часів Мазепи.)

Катруся: Місяцю князю, ви, ясні зорі,
Вчуйте молитву ревну мою —
Сипте ся сяйвом над його військом,
Влийте їм в душу ясність свою!

Ти Кочубею, вий ся, як мрака
Понад останнім з внуків своїх —
І буйним вітром і ясним сонцем,
Вкрий його серце від куль усіх!

Духу Мазепи, ранами серця
Молю Тебе я в ясній тиші:
Злинь віщим знаком, чи він поверне —
Скинь жах-тривогу в моїй душі!

(грає на фортепяні.)

Мазепа: (здіймаєть ся як тїнь над нею.)

Честь і слава, ясна панї,
Що тривожить ся твій дух:
Сонні вчули, вялі встали,
Та в юрбі загинув слух!

Катруся: Честь, гетьмане, Тобі слава,
Коли ласка, вістку дай,

Що там наші, що там наші,
Що там брат мій, Святополк?!

Мазепа: Ой далеко в чистім полі
Залетіло горде військо,
А перед ведуть Кубанці,
Коні ржуть, хоругви грають,
А над ними триста кінних,
Що веде Архистратиг!
Триста кінних запорожців,
Характерник кождей з них,
Орли очі видивляють:
Я дав гасло — Дорошенко
Ще не затрубів!
Дав трубу я Палієву,
Аби кликав, аби звав
Люд до бою з України,
Триста Січий з Галичини,
Триста Січий, сто Соколів
Рази триста вже летить!...
Я дав гасло — Дорошенко
Ще не затрубів!

Жатруся: Я боялась що в поході
Там не було мужиків!
Десь не було Дорошенка,
Що мав силу у народі, —
А ним Київ аж кипів.

Мазепа: Він трубу мав Палієву,
Аби кликав, аби звав,
Люд до бою, люд до бою,
Не покличе сотню, дві,
Буде лихо, буде горе,
Люд наш стане при Москві!
Ти будь ласка, його справ,
Хайже трубить, хайже трубить!
Я дав гасло, друге гасло,
Він не затрубів!

Жатруся: *(плеще — входить Маруся.)*
Знаєш, де пан Дорошенко

Той, що все в мужицькім строю
Тут приходив з паничем!?

Служниця: В саду ходить потихеньку
Тай у вікна ясній пані
Тричи стукав топірцем.

Катруся: Клич його в сю мить до мене,
Але тихо, щоб не знали
Пан, що він у мене був!

(виходить служниця.)

Мазепа: Він Вас любить так шалене,
Будь-же ясна, будь не Мотря,
Будь-же духом, що вітхнув —
Щоб з любови він для тебе
Круті гори провернув!

(входить Дорошенко.)

Дорошенко: Що за щасте, з вами стріча!
Поки прийде люта січа,
Ясна пані, хотів я вам!..

Катруся: Мені дивно, що ви нині
Тут остались в тій годині,
А на Вас чекають там!

Дорошенко: Я ще встигну їх дігнати,
Та я мушу Вам сказати,
Що сказати Вам не міг!

Катруся: Буде пізно, мій козаче,
Куй желізо, пок горяче,
Бо пропаде доля всіх!

Дорошенко: Я сповіритись Вам мушу,
Мої мисли, мою душу
Ваші очі поняли!

Катруся: Я се знаю, я се чую
Та оставте хвилю тую,
Як чекають Вас орли!

Дорошенко: Та послухайте, що скажу,
Чи я верну, чи поляжу —
Все моя душа при Вас!...

Катруся: Буде пізно, серце моє,
Заховаймо слово тоє —
Як настане ясний час!

Дорошенко: Скажіть слово, я полину,
Круті пори перекину
Для тих ручок, для тих віч!

Катруся: Даю руку Вам, козаче,
Не дивіть, що серце плаче —
Хай Вам щастє верне січ!

Дорошенко: *(цілує ручку.)*
О царівно, біла паво,
Я добуду горду славу,
Я заслужу на любов!

(обхоплює її коліна.)

Катруся: Хочу взріти, хочу чути
Що мій лицарь зміг добути
Україні хоругов!...

(Входить Кочубей.)

Кочубей: Се що?! Моя донька з хахлом в обіймах?!
Ти подла! Честь і слава де твоя?
То хто? Хахол той? Як ти сьмів входити
У ніч до мого дому? Що ти за падлець?

Катруся: То Дорошенко, пан!

Кочубей: Га ти, бунтовщик
Той, перевертень, що Святополка звів,
Тепер доньку мою пускаєш у неславу!
Я тебе розірву, повішу, паси зідру,
Як сьмів ти зганьбити доньку князя?

Катруся: Не винен він, я кликала сама!

Кочубей: Проч мені, проч, бестиднице, з очий!

(вона відходить.)

Дорошенко : Простіть, мій княже, я по правді хтів...

Кочубей : А як ти сьмів? Доньку князя, хто ти?
З під плота взяв тебе я, щоб не згинув
Із голоду, а ти так мої діти научив:
Одного з голодранцями на бунт
Підбури́в проти батька і держави,
А друге зводиш, кидаєш в неславу,
О хамське кодро, о невдячний зміє!

Дорошенко : Не я підбури́в сина Вам!

Кочубей : А хто?
Хто звів із Мазепинцями його?
Хто ради відбував, хто зволнував
Весь край до Німців? Хто, як не ти,
Росію роздирає на хвалу Герман?

Дорошенко : Не я, будь певен, княже, що не я,
Я один був противен сему ділу
На генеральній раді, тільки син
Твій, Святополк, раду перемиг
І рішено іти мені, хоч проти волі!

Кочубей : А ти не йшов, чомуж ти тут остав?

Дорошенко : Я маю йти, дасть гасло мужикам,
Всі села маю згуртувати я!

Кочубей : Сеж як?

Дорошенко : Хиба чимало в городі сільських
Людей, що чекають на мій знак!

Кочубей : Так ти стягнув ту хмару мужиків?

Дорошенко : Народ цікавий, сам прибіг, що є!

Кочубей : І хочеш їх Германам повести?

Дорошенко : Я не Германам, я своїм веду,
Як рішено на раді!

Кочубей : На розвал Росії,
Що визволила їх з Ляхів, жидів

І Єзуїтів, землю їм дала
Чи думаєш, Германи зроблять рай
З України нараз і краще буде їм!
Чи з власних цілий, чи з любови се
Роздерли Росію на горе всіх Славян!

Дорошенко: Я так не думаю, та більшість каже так!

Кочубей: Дурна та більшість, ти свій розум май!
Як можеш дипломатії дати доказ,
Що наш мужик проти роздору Росії
І твоє серце тут — нашо кривити
Тобі душею, як думаєш — веди!
Вони за Німцями, ти за Славянами!
Вони Німеччині, ти своїм заяви
Своє прив'язаннє, а Росію спасеш!
І найдеш ласку в мене на любов
Свою до Каті, як що чесно ти гадав!

Дорошенко:

Що скаже товариство? зрадником назвуть!

Кочубей: Що тобі хто? Твій закон — народ!
А чув ти, що народ готує ся іти
На свою кривду, ти його веди!
А хто є кривда, він покаже сам,
Ти не рішав, народ же сам рішав —
Оправданнє найдеш, що станешь — люду річ!
Ну вибірай, або Катруся — твоя
І ти народ спровадиш до Москви —
Або на гак! Не вийдеш звідсіль ти,
Живий, як бунтовщик на царя!

Дорошенко: Я се казав, а думав так в душі!

Кочубей: Ходиж, труби на них, веди в той бік,
Аби не кинувсь на своїх, вважай,
Не хочу крови я, Українець
І я — і там мій рідний симн пішов,
А се добро України диктує нам
Хилити важку в сторону Славян!

(виходить.)

Кочубеївна: Боже, Боже, буде горе,
Що я чула, що я чула!
Моє серце, як те море
Стогне, виє від вітрів!!

*(ударяє по фортеп'яні. Під такт шаленої музики
являється червоне світло.)*

Голос з глибини: Гей пани, а що нам?
Ваша кривда, наша нужда,
Та кінець прийде вам!
Треба щось нам ділать,
Треба щось нам ділать!
Бити вас, бити псів,
Землю нам відібратъ,
Гнать панів і жидів —
Наша правда, наша воля,
Наше щастє де?!

Люди гей, ми ходім:
Панська кривда, наша нужда...
Хай їх біс, хай їх грім!
Треба нам щось ділать!
Биймо їх, биймо псів,
Землю їм мус узять,
Землю їм мус узять!
Щоб нам Німець так завів:
Наша правда, наша воля —
То і нам — земля!

*(З середини, в червонім світлі виступає Марко,
в сорочці з ножем за поясом з мачугою в правій
руці.)*

Марко: Хто взяв землю — того власть,
Нам труба гасло дасть!
Биймо кривду, ставмо правду,
Треба їм смерть завдать,
Хоч князя, хоч графів,
Хоч жидів, ріж і бий!
Щоби Німець право дав,
Нам на волю, нам на землю,

Та труба! Встав Палій!
Гей панів на смерть!

(похиляється над Кочубеївною і мірить мачугою в голову.)

Катруся: *(кричить)* Ах, Мамо, Мамо, ах!

- (падає зімліла. — Марко зникає.)

Ганна: *(вбігає)* Що тобі? зімліла непритомна?
(дзвонить) Води, води, мій Боже, Боже мій!
(над нею) Катрусю, квітко моя, Катрусю!

(вбігає з водою, натирають її.)

Відкрила очи! Три їй груди ліпше!

Катруся: Мамо пиши і вишли гонцем козаком!

Ганна: Що таке?

Катруся: Се потім, напиши ось що:
Пиши в сю мить, нехай несе верхом!
Я подиктую, мамо!

Ганна: *(до служниці)* Принеси папір!
(до Катрусі) Що стало ся тобі?

Катруся: *(до Марусі)* Уласа поклич!

(Маруся відходить).

Пишіть: Мій пане! Зрада — або честь,
Ізміна — або слава, батько — або я!
Як любиш, вибірай, Іване мій!
Адресуйте: Івану Дорошенку!

Ганна: Се як? Ти з ним, Катрусю?

Катруся: Цитьте, так!
Так треба, може не пропаде ще!

Ганна: Ніщо не розумію!

Катруся: Потім, мати, все
Все розкажу, мені на серці так —

Знов горе, чую, впаде на наш рід!

(Входить Маруся).

Маруся: Козак готов чекає!

Катруся: А котрий?

Маруся: Улас!

Катруся: То добре, клич його сюди!

(Козак входить).

Що в місті?

Козак: Тьма тьменна мужиків
Помчала з паном Дорошенком десь!

Катруся: Зоружені?

Козак: Оруже кожний мав,
Приніс вже під полою, всьо чекало лиш,
А всі такі, хоч різать зараз їх веди!

Катруся: На!

(відпинає білу шарфу).

Сядь на коня, як вітер скоч,
Біжи, лети що дух до Дорошенка,
Віддай йому сю ленту і той лист!
А в тайні, щоб ніхто не переймив,
Хоч би на смерть тебе вели, Уласе,
Узнаєш ласку княжни, тайна се!

Козак: О ясна пані, Бог один і я —
Ніхто не знати ме!

Катруся: А стережись
Князя, щоби не взяв!

Козак: Я зім той лист,
А дати, їм не дам!

Катруся: Тепер лети
І дай ту стяжку і скажи йому:
„Я або батько!“ Зрозумів він!

Козак: Лечу як вітер!

Катруся: Я пів віна дам,
Як се доручиш Дорошенкови!

Козак: Доручу, хиба смерть!

Катруся: Ну лети що дух!

(Козак виходить).

Ганна: Догадуюсь, що зрада тут якась!

Катруся: В тім листі, мати, доля України —
Та камінь ваготить так на душі
Я мушу грати, мушу грати, мамо!
Коби хоч повернуло ся як слід!

(грає).

(Чути гук гармат — свитає).

Ганна: Гук гармат! Гук гармат!

Катруся: Цитьте, серце грає з дум!

(грає на фортепяні — вривається музика).

Ганна: Боже, сина нам спаси!

Катруся: Цитьте мати, верне син!

Ганна: Сьвятополк, мій син один!

(Василь Кочубей рушається в постументі).

Катруся: Цитьте, мамо, цитьте, мамо!

Встала буря із роси,
Бог застукав в нашу браму,
Ми встаємо із роси,
Із води, з землі і з поля
Україна повстає —
З крові муки встане воля!
Бог і сьвіт за нами є!

(Знов грає, — клекіт борби і гук армат).

Ганна : Трусить ся земля під нами,
Ворухнув ся прадід ващ!

Катруея : Дух його встає з борцями,
Гріх сумліннем його стряс!

Ганна : Нам судилась жертва крові!

Катруся : Ми на собі чуєм гріх!

Голос Вас. Кочубея : *(з поза постумена гово-
рить під музику щораз яркїйше.)*

Цитьте діти, дух обнови
Переродив внуків всіх!
Комони ржуть за Сулою,
Звенить слава у Києві,
Труби трублять в Новиграді,
Грають стяги Святополка!

І вступи Князь у злать стремен
Іде в бій у чистім полі!
А веде вас дух Мазепи,
Буде йому честь і слава!
Честь і слава. честь і слава :
Триста Січий, сто Соколів
Рази триста коло них!
Триста кінних Запорожців
Ім привів Архистратиг, —
Характерних кождий з них!

Труби трублять, слава Богу!
Бити грому великому,
Бити грому великому —
Буде битва, буде бій!
Трублять: бій!

(Музика.)

Летять наші як лебедї
Розпущені: Кулі в град!
Святополк наш на передї,
Бють, стріляють, бють стріляють —
Русскі подають ся в зад!

Летять наші! Бють, рубають,
Клином ріже гордий полк!
Гурра га! Гурра га!
Гей гармати добувають,
Стяг підносить Святополк!
Сип з армат — кулі в град!
Німці звідси, наші звідси,
Кулі в град, кулі в град!
Гук і блиск, рев і стиск!
Гурра га! гурра га!
З криком ломить ся Москва!

Хто на руських гинув страх?
Розбиває Москву в прах?!
Триста коний огняних,
Триста кінних Запорожців,
Вітром пав Архістратиг
Блиска, грає, в пень рубає,
Гура га! гура га!
З криком ломить ся Москва!

Слава, слава, слава!
Україна вольна буде!
Чий то стяг? Де голова?,
Голова, де булава!
Чий то — говорять — гордий полк?
Vivat, vivat, Князь великий
України, Святополк!
Слава, слава
Слава!..

(Катруся перериває музику.)

Катруся: Мамо, чуєш голос діда?

Ганна: Що так граєш дивно дуже!

Катруся: Чуєш голос Кочубея,
Судії прабатька роду!

Ганна: Ні, не чую, страшно граєш!

Катруся: Слухай, мати, він говорить,
Він віщує щастє нам!
Слухай добре!

Ганна : Грай, почую!

(Катруся грає — являєть ся Василь Кочубей в зеленім сьвітлі місяця.)

Вас. Кочубей : Слава, слава, слава,
Будь благословенний,
Княже великий,
Мій гордий внуче —
Стер ти наш гріх!
Слава, слава, слава!
Чуєш мій голос
Княже великий,
Благословить Вас
Дід Кочубей.
Слава, слава, слава.
Кличе Україна:
Княже великий
Мій Святополку,
Сонце мое!
Слава, слава, слава!
Володимира!
Князя Романа!
На Святополка
Царський вінець!

(підіймає руку в гору, виймаючи шаблю.)

Катруся : Мамо, ти видиш, чуєш ти, мамо!
Синови твому бути царем...

(дух зникає.)

Ганна : Цить же, ти дуже зворушена, цить!

(входить гонець.)

Гонець : Єго Високість губернатор тут?

Ганна : Що там такого?

Гонець : Геть розбито русских!
Указ несу замкнутись у твердині!

Ганна : Та з ким? утікли козаки усі!

Гонець : Усьо втікає, половина війська
Втекла до Німців, що сюди женуть,
А рускі потеряли всьо, весь табор
І армати, арсенал і казну —
Піддала ся в огні вся армія!

Катруся : Радуй ся, мати, чуєш, ха, ха, ха!

(Регоче ся.)

Ганна : Йдіть до уряду, він чуває там! *(відходить.)*
Цить, тобі що? регочеш ся так дивно!

Катруся : Ха, ха, ха! Ха, ха, ха!

Кочубей : *(входить)* Збирайте ся і їдьте, поки час!

Ганна : Куди нам їхати, я сина жду!

Катруся : Не рушусь звідсіль, хоч рубайте нас!
Ти, батько народу, ти ірод — не отець,
Ти вислав „чорну сотню“ на братів!
На сина свого... вбють, убють його!
Я чую — бачиш, йде прабатьків дух...
З очима скляними на тебе!..

Кочубей : То лож! Я вислав люд на инший шлях;

(являєть ся дух Кочубея.)

Катруся : О глянь, диви ся, Кочубеїв дух!
Ввійшов, стоїть, а йому жаль,
Останній з роду був, отець підняв
На него руку і пропав весь рід!..
Дивись, стоїть наш прадід проти нас!
З очима скляними на тебе!..

Кочубей : Не вже?!

Ганна : Іде, блис шаблею — бризла княжа кров!

(бюст впадає під ударом духа, розбиваєть ся.)

Ганна : Мати Божа, знак!

Кочубей :

Цить Аннюто!

Катруся : І розстелила ся під голову трава,
Униша цвіти жалобою, а древо
З тугою к'землі приклонилось! Мати,
Плач ся, Мати, сина Святополка —
Встала обида в силах Дажбожа внука!

Кочубей : Страшна галюнцинация. Катю цить,
Катрусю! доню!

Ганна : Доню, серце моє!
(відтирають її, складають на канані.)

Офіцер німецький : Чи ту високість княжа, генерал
Губернатор Кочубей!

Кочубей : Я прошу дуже!

Офіцер : У імя імператора Німеччини
Вільгельма і імператора Австро-
Угорщини Франца я взиваю вас
Віддати місто Київ із твердиною.

Кочубей : Хто переміг, за тим і Божа воля!

Мати : Питай за сина, може знає!

Кочубей : Прошу Вас,
Там до Вашого обозу не прийшли
Охотники, прихильні вам, мій син
Єдиний Святополк їх вів для вас?!

Офіцер : Так, але хтось наслав на них юрбу
Роззвірених хлопів, що кинулись як пси
На них, із диким ревом бити всіх і вся!
Аж мусіли ми їх привести до ладу!

Кочубей : Богато згинуло?

Офіцер : Тамтих лиш кілька,
А мужиків простріляно до щаду —
Мабуть се ваша „Чорна сотня“ ні?
Двоглавий Арьол! ми вибили до тла!

Кочубей : Мій Боже!

Ганна: А не згинув там мій син?

Кочубей: Не згинув там прихильний вам
Князь Святополк?

Офіцер: Не знаю! Згинув хтось
З передових, що вів їх! Але хто,
Не знаю, бачив саме на шляху
До вас, везли когось між кіньми тут!

Ганна: О Боже, був чорнявий молодий?..

Офіцер: Не знаю, може! Може ранений
Лишень...

Ганна: О може ранений лишень!

Офіцер: Я перепрошую, я мушу геть сейчас!

Кочубей: То дайте вість, що Київ дасть ключі!

(виходить офіцер.)

Офіцер: Adieu!

Ганна: *(з плачем)* То він, то він, я чую, він!

Кочубей: Та цить, так може ранений лишень!
Будь коло неї, вийду проти них.

(виходить)

Катруся: *(крізь сон)*
Тіло везуть, коня ведуть,
Кінь головку клонить,
За ним рідна матусенька
Білі ручки ломить!

Ганна: О Мати Божа, вислухай у горю
(клякає) Нещасну матір, то єдиний син,
Єдина радість, ісціли нас чудом
І відверни від нас тяжкий проклін!

Катруся: *(крізь сон)*
За ним рідна матусенька
Білі ручки ломить!
А в сестриці жалібниці
Вигасли очиці —

Тіло везуть, коня ведуть,
Кінь голівку клонить!

(Довгий плач матері.)

(Входить Дорошенко з кровавою білою лентою Катрусі на грудях.)

(Мовчанка.)

Дорошенко : *(через довгу хвилю)*
Вона спить?...

Ганна : Тихо, цить!
А що він?...

Дорошенко : Він — Нещастє!...

Ганна : Вмер? кажіть!...

Дорошенко : Ні, побитий...

(Тиша.)

Катруся : *(будить ся, дивить ся на Дорошенка і бачить кров на ленті.)*
Кров чия?..

Дорошенко : Не питайте!
Не дивіть ся таким зором,
Я не винен, слухав вас, —
Я звернувся до них по листі —
Та Марко товпою тряс,
Кинув ся як звір на них:
„Ріжте, бийте тих панів“.
Я задержати не встиг —
Хтось ударив — я зомлів.

(Вносять тіло Святополка Галаган, Лизогуб, Кухаренко, за ними Кочубей.)

Ганна : *(спазматичним криком.)*
Сину мій!

Катруся : *(зриваєть ся)* Братіку рідний!

Через мене, через мене
Твоє тіло поранене!

Святополк: Води!

Кочубей: Цитьте, лікарь прийде в мить!

Ганна: Де тебе болить, мій сину?

Святополк: Болить рана, що невидна,
Біль народу, вічний гріх,
Що тяжить над нами!
Давить всіх! тисне всіх...

Катруся: Болить рана три столітя,
Не загоїть ся нічим...

Кочубей: Тобі тяжко, взяти булаву?

Святополк: Ні, не дам, то дар Мазепи!

Ач під тою булавою
Впаде Москва, впаде царь!
Графе Галагане, на!
А як буде Україна —
Вольна наша вітчина,
Буде князь рідний нам
То даси йому!
Я як буде кривду діяв,
То не дай, то не дай —
Жди, аж прийде гордий, дужий,
Як Роман!
Як Володимир,
Справедливий пан!
Що є наш, серцем наш,
Йому даш!...
Чи вже Німці в місті є?
Кличте посла, кличте посла,
Хочу чути перед смертю,
Що ми вольні...

Лизогуб: Я покличу! (виходить.)

Ганна: Сину, сину!

Кочубей: Сину мій!

Святополк: Не плач, мати, як загину,
Змие кров давній гріх...

Катруся: Святополче, ти за мене
Взяв провину нас усіх!

Святополк: Води дайде, що я бачу:
Йде Марко, що вбив мене...
Ах, який кровавий дуже!
Гріх століть його гне!..

(входить Марко.)

Катруся: Бачу, брате, паде з ніг...

Святополк: То наш біль, то наш гріх!

Марко: Проклятий день, проклятий я!

Голоси з під землі:
Проклятий! проклятий!! проклятий!!!

Марко: Геть щезайте від мене!

(кидає кінджалом.)

Кочубей: Він в горячці.

Ганна: Бачить щось!

Святополк: Цигьте, входить вічний дух!..

Катруся: Прихиліте зір і слух!

Мазепа: *(являється — до Марка :)*

О ти проклятий на віки,
І доки ти будеш вбивати
Всіх рідних, що люблять тебе?
І доки ти будеш ходити
По світу з гріхом на плечах?
І доки ти будеш шукати
Там правди, де правди нема?
І будеш служити погноєм
Народам, на кривду собі?!..

(зникають Марко і Мазепа.)

Святополк: Всьо щезло, так тисне мене!..

Катруся : Не вмірай, не вмірай,
Як умреш і я загину,
Я заміню ся в калину,
Мамі буде жаль! Мамі буде жаль...

Святополк : Посла кличте!

Кочуяей : Кличте посла!

(виходить Кухаренко.)

(Чути гук труб, чути тупіт коний.)

Святополк : Сходить сонце! Скажи, сонце,
Їдуть, їдуть — та чи везуть
Україні волю?...

(підіймаєть ся до вікна освічений сонцем.)

Кочубей : Будь спокійний,
Що до битви, мала бути!
Україна вольна, сину!

Юрба : *(на улиці)* Vivat Вільгельм! Vivat Франц!
Vivat Україна!

Святополк : Слава Богу! *(упадає на землю.)*

Дорошенко : Він вмірає!

Ганна : Сину мій! *(припадає до нього.)*

Кочубей : Прости, сину,
Я убив тебе, мій гріх! *(плаче)*

Катруся : Його кров спасе всіх!

Дорошенко : Цитьте, Катю, майте силу!

Катруся : *(займає ленту від Дорошенка.)*

Я не ваша, я не ваша,
Дайте ленту на китайку
Ось моя любов!
Нам калина цвіте біло,
А червоно родить,
Як пролита кров! Як пролита кров...

(Бере скржавлену білу китаїтку і накриває йому очі. — Входить посол німецький, шведський, Кухаренко, Конашевич, Лизогуб, Савенко, Капніст і всі хорунжі.)

Кухаренко: Він умер!

Лизогуб: Не діждав!

Катруся: Цитьте,
Він чує, він же спить!

Посол німецький: Слава помершому князеві!
Над його достойним тілом я маю честь проголосити в ім'я усіх держав Європи і великого Івана Мазепи, що з нинішнім днем Україна стає, як вольне королівство Єго Величества королевича шведського Вальдемара.

Посол шведський: Слава помершому князеві!
Я в ім'я Швеції, давного союзника України у війних з Московією й Польщею і всіми ворогами, маю честь заявити глибоке співчуття родині і підношу над ним оклик радості: Хай жие великий князь-король Володимир, Воскреситель України!

Всі: Слава помершому князеві!
Нехай жие великий князь-король Володимир!

Конашевич: Покрийте його хоругвами,
Хай дух його буде між нами
До нових сгремлїнь!
А слава не вмере, не поляже
В усіх поколїнь! (покривають)

Катруся: (божевільним співом)
Гей калина, цвітеш біло, люди тебе знають, —
Зацвітеш червоно — гілля поламають:
Україно, Україно червоная як кров!
Червона Ти як кров!

(Заслона спадає — кінець).

Сего автора

вийшли слідуєчі твори:

Розсипані перли .	1 К 60 с.
Гразник .	— К 30 с.
Сон української ночі	3 К 60 с.
На стоці гір	1 К 60 с.
Україні як народ .	— К 30 с.
Сонце руши	3 К 60 с.
Нарис історії мініятури	— К 60 с.
Ладі й Марені терновий огонь мій	1 К 60 с.
Іван Богун .	— К 30 с.
Свінокс Європи	1 К 60 с.